

Maškova, Alla Germanovna: SLOVACKIJ NATURIZM. Moskva : Izdatel'stvo Moskovskogo universiteta, 2005. 248 s.

Docentka Moskovskej štátnej univerzity Alla Mašková sa už vyše tridsať rokov venuje slovenskej literatúre, jazyku a kultúre. Pred desiatimi rokmi sa sústredila na prózu slovenského naturizmu, aby výsledky dôkladného výskumu zhrnula do svojej najnovšej knihy Slovenský naturizmus (30. – 40. roky 20. storočia).

Každý, kto si preštudoval knihu Oskára Čepana Kontúry naturizmu (1977), môže byť zvedavý, akým spôsobom si ruská slovakistka poradí s literárnym smerom dôsledne analyzovaným uznávaným slovenským vedcom. Mašková sa nepustila do polemiky, ani sa neobmedzila na parafrázy mnohých slovenských štúdií o naturizme. Kniha Slovackej naturizmus je iná v tom, že autorka ponúka – idúc po stopách svojho najuznávanejšieho „učiteľa“ Jána Števíčka – nezameniteľnú *atmosféru* naturistických diel, menej sa tu stavia na protirečivých črtách a úzkostlivých rozboroch.

Mašková začína všeobecným prehľadom historickej a kultúrnej situácie na Slovensku v prvej polovici 20. storočia. Nielen úvod, celá knižka je budovaná na známych základných informáciách, čo je pochopiteľné, keďže práca bola zamýšľaná aj ako odborná literatúra pre slovakistov. Vzácný je však autorkin nadhľad, „zahraničný“ odstup od ideologického traktovania faktov (napríklad vzťahu slovenskej a českej kultúry). Po kompetentnom úvode prístupuje Mašková k samotnej problematike naturizmu, naznačuje jeho literárne korene a zaoberá sa tiež literárnokritickým reflektovaním a literárnovedným formovaním naturizmu ako samostatného literárneho fenoménu. Nekriticky preberá zaužívaný, no obmedzujúci názor na naturizmus ako iracionálnu, nerealistickú a nesociálnu tvorbu. Estetický kód naturizmu definuje

Mašková cez „romantizáciu zobrazovaného, lyrizmus, využívanie poetických výrazových prostriedkov, súčinnosť reálneho a fantastického živlu, prítomnosť motívu tajomstva, neurčitost' časopriestorového kontinua, folklórnu obraznosť, zapojenie biblických reminiscencií, podobenstvo ako spôsob rozprávania a žánrový synkretizmus“ (s. 25 – 26). Tieto črty sú podľa Maškovej typické nielen pre písanie Ondrejova, Chrobáka, Figuli a Švantnera, ale aj pre raného Karvaša, Tatarku a Horáka. V takom prípade by však do naturizmu spadala aj časť novosymbolistickej produkcie či J. C. Hronský a nepochybne tiež komunistickým režimom zatratený Pavol Hrtus Jurina. Na druhej strane, Mašková vylučuje spomedzi naturistov Hanu Zelinovú.

Tretia kapitola práce je venovaná filozofickým východiskám naturizmu. Mašková vyzdvihuje vplyvy tzv. filozofie života, kde sa zamerala hlavne na Schopenhauera a Nietzscheho. Podľa ich náhľadov interpretuje celú naturistickú tvorbu. Ide až tak ďaleko, že „hlboký zmysel koncepcie naturizmu“ nachádza v Nietzscheho filozofii: jej ateizme, mýtizme a zároveň prehistorickej religiozite, v jej nasmerovaní človeka k prírodným hĺbinám a nevedomiu, zaokrúhľujúcej kozmickej harmónii a ťažkej misii nadčloveka. Slovenskí naturisti však poznali a prijímali aj iné hodnoty, Nietzschemu dokonca protikladné (najočividnejšie Figuličkinu Tri gaštanové kone či Švantnerova zbierka Dáma).

Interpretačná časť Maškovej práce sa začína prvým uznaným naturistickým dielom – Martinom Nociarom Jakubovic od Ľuda Ondrejova. Identifikuje sa hlavne línia „večného návratu“, Ondrejovov hrdina sa konfrontuje s Nietzscheho Zarathustrom. Aj v prípade Chrobákovej novely Drak sa vracia vidí bádateľka osnovu textu v iracionálnej filozofii života, takisto v celej próze Františka Švantnera nachádza predovšetkým idey Arthura Schopenhauera. Tu treba dodať, že prinajmenšom v ro-

máne Život bez konca sú rozhodujúce bergsonovské zdroje.

Po „filozofujúcich“ kapitolách nasledujú komparatistické, v ktorých Mašková ukazuje súvislosti slovenského naturizmu s európskymi literatúrami. Rekapituluje ostrú diskusiu okolo knihy Kamarát Jašek (1937), obvinenie Dobroslava Chrobáka z plagiátorstva. Dôkladné prečítanie diel, ktoré Chrobáka inšpirovali, oprávnilo vedkyňu k uzáveru, že Dobroslav Chrobák bol škandalizovaný neprávom a v hre boli hlavne osobné dôvody útočného Jozefa Felixa. Maškovú esteticky uspokojujú aj Švantnerove prózy pri porovnávaní s Hamsunom alebo Ramuzom. V „dobrej viere“ pristúpila aj k Ondrejovovej trilógii Slnko vystúpilo nad hory, čím však obchádza problematické nezrovnalosti diela, ba pridáva ďalšie, keď predovšetkým sleduje prehistorický „archetyp“ slovenskej dedinskej pospolitosti, zviazanosť s prírodou a folklórnym mýtizmom, čím chce dokumentovať „neotradicionalizmus“ naturizmu. Ako však v tejto súvislosti chápať fakt, že „blížkosť k prírode *vydeluje* (zdôraznenie J. K.) Jerguša Lapina spomedzi vrstovníkov“ (s. 167)?

Napriek tomu, že Mašková zo zásady vychádza z najzákladnejších údajov a informácií, už využitých staršími aj mladšími skúmateľmi naturizmu, jej výskum v prípade Margity Figuli je až prekvapujúco objavný. Závislosť Figuličkiných textov od Biblie je dávno známa vec, Mašková však konkretizuje celé úseky z Písma, bez ktorých sa analýza Figuličkinho diskurzu už definitívne nezaobíde. Napokon vedkyňa pridáva ešte stať o funkcii priestoru v prácach D. Chrobáka. Maškovej monografia, napísaná v typickom literárnovednom štýle, uzavretom do seba, končí kapitolou o rozpade poetiky naturizmu u Františka Švantnera (novela Sedliak) a Jozefa Horáka (román Hory mlčia). Záverečná kapitola finišuje trochu priskoro, pretože črty, ktoré Mašková posudzuje ako príznaky doznievania naturizmu, sú ešte vypuklejšie v Švantnerovom románe Život bez konca, ktorý do naturizmu azda už nepatrí? Lenže z hľadiska Maškovej čiastočne diskutabilnej definície naturizmu je posledná časť jej práce logická.

Napriek niektorým pripomienkam treba knihu Ally Maškovej Slovacij naturizm vysoko oceniť, pretože takpovediac „v kocke“ prináša celú problematiku a vývin nášho výrazného literárneho smeru. Po preklade do slovenčiny by sa Maškovej práca so svojou sugestívnou evokáciou naturistickej atmosféry mohla zaradiť k základným štúdiám o slovenskom literárnom naturizme.

Jana Kuzmíková